

Sci-fi, poezie, utopie

1. Sci-fi, poezie a sci-fi poezie
2. Poezie v próze
3. Stručná historie sci-fi poezie
4. Od vědy po utopii

1. Sci-fi, poezie a sci-fi poezie

.

Paul Cook

Sci-fi poezie je pro ostudu, protože „nemůže být transcendentální. Nemůže být ani trochu metaforická. Nemůže být mystická. [...] Neklame, nefascinuje, nesvádí, nepřekvapuje, nadržuje v napětí, neflirtuje.“

(“Why Science Fiction Poetry is Embarrassingly Bad”)

Definice sci-fi

Darko Suvin: Definice sci-fi by se neměla opírat o potenciálně nekonečné pole témat, kterým se může věnovat, jako je věda nebo budoucnost, ale sci-fi je literatura „kognitivního odcizení“—„literární žánr, jehož nezbytnou a dostatečnou podmínkou je přítomnost a interakce odcizení a kognice, a jehož hlavním formálním prostředkem je imaginární rámec, který je alternativou autorova empirického prostředí.“

(Metamorphoses of Science Fiction)

Joanna Russ: „Sci-fi nesmí odporovat tomu, co víme. Domýšlet si může pouze v místech, kde nic nevíme, popř. kde jsou naše vědomosti nejisté.“

(“Toward an Aesthetic of Science Fiction”)

Definice poezie

Terry Eagleton: „Ačkoliv 'běžný jazyk' je termín, který milují oxfordští filozofové, běžný jazyk oxfordského filozofa má jen málo společného s běžným jazykem přístavního dělníka z Glasgow. [...] Myšlenka, že existuje jeden 'normální' jazyk [...] je iluze.“

(Literary Theory)

Douglas Adams, *Restaurant na konci světa*

Jednou večer jsem se teleportoval
domů s Ronem, Sidem a Meg.
Ron vzal Meggie srdce
a já dostal jeho nohu.

2. Poezie v próze

.

Gary Westfahl

Ray Bradbury, „Přijdou vlahé deště,” „Opěvuji elektrické tělo“ a „Zlatá jablka slunce“

Lewis Carroll

J. R. R. Tolkien

John Myers

Hal Clement

Robert Heinlein

(Greenwood Encyclopedia of Science Fiction)

Další příklady poezie v próze

Roger Zelazny

Thomas L. Wymer: povídka „Růže pro kazatele“ je protkaná „nikterak subtilními referencemi nejen k Bibli, ale i k dílům Thomase Graye, Shakespeara, Saint-Exupéryho, Danta, Blaka, Audena, Sartra a mnoha dalších.“ (“Comes Now the Power: Roger Zelazny's Transformation of Romantic Poetic Themes”)

Brian Aldiss

„V roce 1949 jsem přišel do Oxfordu pracovat do knihkupectví s rozhodnutím stát se básníkem. Místo toho jsem skončil jako prozaik, převážně autor sci-fi. Stále doufám, že budu básníkem.”

(*Holding Your Eight Hands*, ed. Edward Lucie-Smith]

Dan Simmons

T. S. Miller: „Román *Hyperion* nejznámější sci-fi adaptací *Canterburských povídek*.“ (“Flying Chaucers, Insectile Ecclesiasts, and Pilgrims Through Space and Time: The Science Fiction Chaucer”)

Ray Bradbury, „Přijdou vlahé deště“ (*Mart'anská kronika*)

„Přijdou vlahé deště“

(v překladu Jarmily Emmerové)

Přijdou vlahé deště, zem se rozvoní,
vlaštovky se vrátí z kraje mandloní:
kvákání žab zazní večer z rybníků,
trnka vyšňoří se v bílou tuniku;
červenky si vezmou čapky z šarlatu,
a s pískotem slétnou k větvím akátů;
kdo z nich o válku se bude starati,
nebo o to, kdy se mír zas navrátí?
Nikdy nenapadne ptáka ani strom,
nezajde-li celé lidstvo v boji tom.
Samo sličné Jaro—nevěř, nechceš-li—
sotvakdy se dozví, že jsme odešli.

Edward Bellamy, *Pohled zpět 2000-1887*

Alfred Tennyson, „Panské sídlo Locksley“
(v překladu F. Krska)

V budoucnost jsem ponořil se, pokud lidský shlédne zrak;
obraz světa s všemi zřel jsem divy, jež tu vzejdou pak....
**Já zřel nebe plné ruchu, zřel jsem loďstev černý běh,
v červáncích jak zboží vzácné rozvážejí v korábech;
ryk jsem slyšel plnit nebe, odkud děsně dštila krev,
národů jak onde válčil v modrém vzduchu lodi zjev;
širým světem v dáli svištěl jižních větrů chvatný pal,
ve výši co v třesku bouře různých kmenů prápor vlál;
až pak ztichly války bubny, polní vlajky vzaty zpět
v shromáždění lidstva všeho, vspolku, jímž se sbratřil svět.
Pak tu zdravý rozum začne, ctihodné své vlády den,
zemi zákon všespolečný mírně uspí v sladký sen.**

[...]

**zvolna vyhladlý jde národ, jak kdy lev se krada blíž
pase po koms, který dříme za ohněm, jenž zmírání již.**
Přec však myslím, v proudě věků rostoucí že kráčí cíl,
s postupem že sluncí zvýší se též lidské duše díl.

H. G. Wells, *Moderní utopie*

William Ernest Henley

(v překladu L. Vočadlovoé-Kruisové)

Z temnoty nocí, které mne kryjí,
z propasti hrůzy, jež se tam tuší,
děkuji bohům, ať kdekoli žijí—
za svoji nezlomnou nezdolnou duši.

3. Stručná historie sci-fi poezie

.

Počátky sci-fi a spekulativní poezie

Edward Lucie-Smith: „vědeckofantastická poezie je žánr starší než samotná vědecká fantastika” (*Holding Your Eight Hands*, ed. Edward Lucie-Smith)

Homér, *Odyssea*

Epos o Gilgamešovi

germánské verše a norské ságy

Beowulf

Artušovské romance

Edmund Spenser, *Královna víl*

Dante, *Božská komedie*

vybraná poezie Johna Donna

Milton, *Ztracený ráj*

Lisa Yaszek a Patrick B. Sharp

„Moderní spekulativní poezie se rozvinula v devatenáctém století, společně s růstem gramotnosti, profesionalizací vědy a masivním rozmachem industrializace.“

William Blake

Samuel Taylor Coleridge

Edgar Allan Poe

Walt Whitman

Charles Baudelaire

Robert Burns

George Gordon Byron

John Keats

(Sisters of Tomorrow)

První polovina 20. století

žánrové časopisy z počátku dvacátého století zahrnovaly poezii; poezie je objevila i v hlavních meziválečných a poválečných časopisech jako *Amazing Stories*, *Astounding Stories*, *Weird Tales* a *The Magazine of Fantasy and Science Fiction*

Clark Ashton Smith, Stanton A. Coblentz a Lilith Lorraine založili skupinu Kosmičtí nebo Hvězdní básníci; Lilith Lorraine publikovala *Víno údivu* (*Wine of Wonder*, 1951)

poezie byla důležitá i pro Futuriány—Frederick Pohl a Virginia Kidd v počátcích své kariéry psali poezii a v roce 1938, Pohl a Cyril Kornbluth založili Spolek sci-fi básníků

vzniklo několik časopisů, které se specializovaly na sci-fi poezii, např. populární *Starlanes: The International Quarterly of Science Fiction Poetry*

Šedesátá a sedmdesátá léta

byly publikovány antologie jako *Hranice pohybu* (*Frontier of Going: An Anthology of Space Poetry*, ed. John Fairfax, 1969), *Uvnitř vesmírného prostoru* (*Inside Outer Space*, ed. Robert Vas Días, 1970) a *Držíc tvých osm ruk* (*Holding Your Eight Hands*, ed. Edward Lucie-Smith, 1968)

v šedesátých letech vznikl další časopis specializující se na sci-fi poezii, *Kinesis*

zejména koncem sedmdesátých let vyšlo mnoho samostatných publikací a vznikly další časopisy

v roce 1978 byla Suzette Haden Elginovou založena Asociace sci-fi poezie, která vydává časopis *Star*Line* (nově i *Eye to the Telescope*) a každoročně *Rhyslingovu antologii*

Vybraná periodika z posledních desetiletí

Speculative Poetry Review, Umbral, Velocities, Uranus, Ice River, Dreams and Nightmares a Star Wine; nověji např. Mythic Delirium a Goblin Fruit

Strange Horizons a Apex pravidelně poezii zahrnují, stejně tak jako Asimov's Science Fiction, The Magazine of Fantasy and Science Fiction, Amazing Stories a Analog

Vybrané antologie z posledních desetiletí

Hořící vizí: Poezie vědy a fantastiky (Burning with a Vision: Poetry of Science and the Fantastic, ed. Robert Frazier, 1984)

Poly: Nové spekulativní psaní (Poly: New Speculative Writing, ed. Lee Ballentine, 1989)

Kde propalují rakety (Where Rockets Burn Through: Contemporary Science Fiction Poems from the UK, ed. Russell Jones, 2012)

Hvězdy jako písek (Stars like Sand, ed. P. S. Cottier a Tim Jones, 2014)

Moment změny: Antologie feministické spekulativní poezie (The Moment of Change: An Anthology of Feminist Speculative Poetry, ed. Rose Lemberg, 2012)

Vybraní autoři z posledních desetiletí

Edwin Morgan, D. M. Thomas, Steve Sneyd, Andrew Darlington

Bruce Boston, Andrew Joron, Robert Frazier, Kathryn Rantala

Brian Aldiss, Ursula K. Le Guin, Thomas M. Disch, Marge Piercy, Margaret Atwood

Mike Allen, Elizabeth Barrette, F. J. Bergmann, Catheryne M. Valente, Amal El-Mohtar,
Bryan Thao Worra

Charakteristika sci-fi poezie

Forma

Suzette Haden Elgin: sci-fi báseň musí mít dvě části, jednou z nichž je vyprávění

Robert Frazier: většina sci-fi poezie skutečně nějaký příběh vypráví

Patrick D. Murphy: v současnosti je těžké brát vážně fantastickou metrickou romanci nebo klasický epos o dvacátém století

Steve Sneyd: sci-fi poezie je typicky psána formou volného verše, i když výjimky (např. Haiku) existují

Tematická různorodost

4. Od vědy po utopii

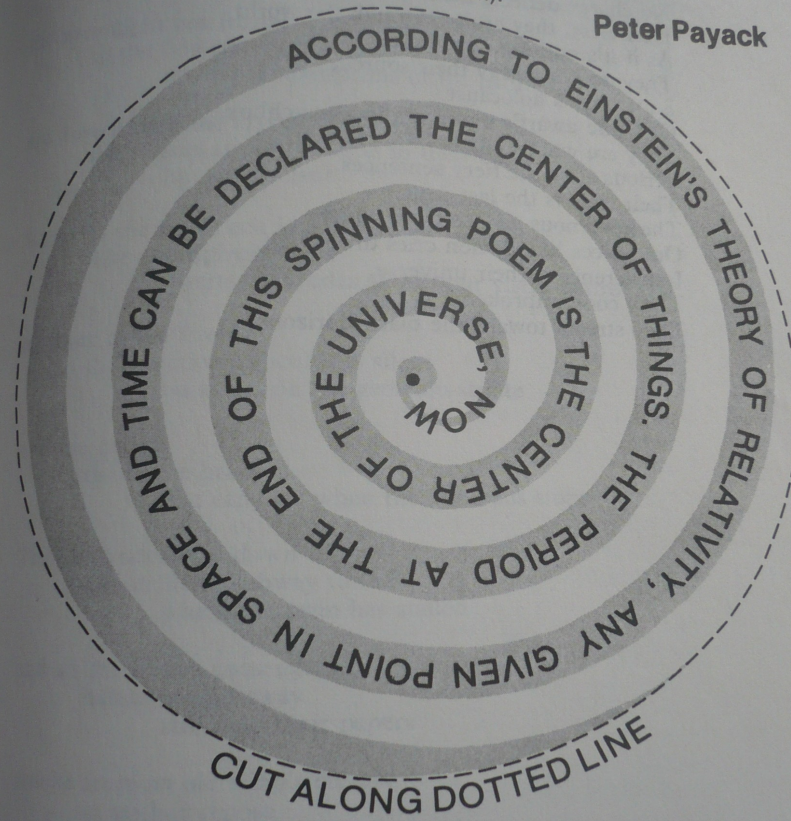
Věda

97

Spinning Yarns, Relatively Speaking

(a pinwheel poem).

Peter Payack

Instructions:

1. Cut out along dotted line.
2. Place a pin through the period in the center of the poem, and then stick it into the eraser of a pencil.
3. Spin while reading.

Vědecká a spekulativní fantastika

Edwin Morgan „Píseň lochnesské příšery“

básně o sci-fi, jejích autorech a o postavách z různých děl

Sssnnnwhuf ff fll?

Hnwhuffl hhnwfl hnfl hfl?

Gdroblboblhobngbl bgl gl g g g g glbgl.

Drubhaflablhaflubgafgabhaflgaf fl fl—

gm grawwww grf grawf awfgm graw gm.

Hovoplodok-doplodovok-plovodokot-
doplodokosh?

Splgraw fok fok splgrafhatchgabrlgabrl fok
splfok!

Zgra kra gka fok!

Grof grawff gahf?

Gombl mgl bl—

blm plm,

blm plm,

blm plm,

blp.

Vesmír

“Hubble Poetry“

Don Pettit; John Fairfax, „Kolumbus nebe“ a „Procházka vesmírným prostorem“

Brian Aldiss, „Vesmírný pohřeb“; D. M. Thomas, „Limbo“

John Heath-Stubbs, „Kosmická báseň“; Mike Allen, „Zjevný osud“

Mimozemské civilizace

“A Question”

F. J. Bergmann,
„100 důvodů, proč mít sex s
mimozemšťanem“

Edwin Morgan,
„První lidé na Merkuru“ a „Otázka“

Asa Benveniste, „Zahradníci“

They were so anxious, yet they had some spirit. Some of them shook their fists at us, though mostly they plodded, scurried, frowned about their business as we'd been told they would. What was most striking was that things did hold, the many intersections did somehow flow through one another, order without calm did seem to work, not always—we saw their blood, and bits—but surely something had ground together in great coherence—they could not see it, but we did, we could see it—over a few thousand years of using their planet, well, badly, up, no matter, we know and they know there are others waiting for spade and drill and geodesic dome. Well, then, I cannot relegate, forget, make sense of, how one of them stood there intently watching—he was not young, not a fool—a piece of newspaper caught in traffic, blown then across wastelands, up among clouds where—and that's all—it vanished?

Apokalyptická a dystopická poezie

Mike Evans
“Mushrooms”

Mushrooms grew
Overnight
    like they always did
Only this time
    there was
nobody
to
    pick them

Marge Piercy
„Svět v roce 2000“

Bude do hloubky sedmi
palců pokrytý malými bílými plastovými
kousky, na dotek měkkými i
odpudivými, se schopností
poskakovat jako dětské plážové míče
pod stolem i por radiátorem.
Přicházejí v krabicích s topinkovači,
s vitamíny, s čímkoliv,
co si objednáte, jako balicí materiál: oni
to budou, kdo ovládne svět.
Už začínají
s mojí kuchyní.

Steve Sneyd

současná sci-fi poezie „vykresluje budoucí konflikty, možné války vedené post-lidmi: zfrankensteinovatělými, geneticky upravenými, zdokonalenými, klonovanými kříženci zvířat a lidí, možná okřídlenými, jak doufali naši předci, ovšem ne pro radost z letu, ale z důvodů válečných.“

(Where Rockets Burn Through)

Definice utopie

Lyman Tower Sargent: Utopie je „neexistující společnost, která je detailně popsána a normálně situována v čase i prostoru. Běžně se termín používá tak, jak je zde definován, a také ve smyslu eutopie, což je neexistující společnost, která je detailně popsána, normálně situována v čase i prostoru a podle mínění autora je z pohledu jemu současného čtenáře lepší než společnost, ve které tento čtenář žije.
 (“Three Faces of Utopianism”)

Darko Suvin: Utopie je „verbální konstrukce kvazi – lidské komunity, ve které jsou společensko-politické instituce, normy a individuální vztahy uspořádány podle perfektnějšího principu než v komunitě autora. Tato konstrukce vzniká na základě odcizení plynoucího z alternativní historické hypotézy.“
 (“Defining the Literary Genre of Utopia: Some Historical Semantics, Some Genealogy, A Proposal and a Plea”)

Hledání utopie

Nikki Giovanni, *Honba za utopií (Chasing Utopia, 2013)*:

Zeptala jsem se, „prosím vás, pane, mohl byste mi vyhledat Utopii?“ „Ale samozřejmě, mladá paní, povídá Ředitel. Utopie je ve vašem srdci a mysli.“ Krásně se na mě usmál a poklepal mi na rameno. Nechtěla jsem ho opravovat, tak jsem mu vrátila úsměv poražených. Počkala jsem, až odejde, a zeptala se jeho asistenta. „Myslím,“ začal mi kázat, „že je ve vaší duši. Ponořte se do její hloubky a najdete ji.“ Pochopila jsem, že potřebuji někoho, kdo není běloch. Konečně přišel starší muž s krátkými prošedivělými vlasy. „Promiňte,“ povídám, „snažím se najít Utopii. Můžete mi pomoci?“ „Jasně,“ odpověděl, „jen co se dostaneme k nějakému dobrému počítači.“ Přesunuli jsme se do místnosti vedle. Musela jsem si stoupnout tak, abych neviděla na obrazovku. Našel webovou stránku. „Tak, tady to máme.“ A měl pravdu. „Koupit vám to nemůžu, to je proti pravidlům, ale poproste někoho, aby tu stránku našel. Prý je to skvělé pivo. Aby nebylo, když pinta stojí 350 dolarů.“

Teď, když jsem našla utopii, jsem spokojená. V klidu popíjím Jazz Series z pivovaru Dogfish: Brother Thelonious, Bitches Brew, Hellhound on My Ale. Našla jsem Utopii, a kdybych byla Egypt'anka, nechala bych se s ní pohřbít. Uvádím jí konverzace a navazuji nové vztahy. Není pro Smrtníky. Ani pro Američany. Utopie je pro Básníky... nebo pro Bohy.

Bernadette Mayer, *Utopia*

\$4

“The fruit of unripe wisdom.”

—Plato

“If this woman would stop writing Utopias, she might be a good worker for the Cause.”

—Emma Goldman

“Mayer’s *Utopia* is hilarious but in her personal life I’ve noticed that she lacks a sense of humor kind of like me.”

—Aristophanes

“As another author of this same book I would just like to say that I have read Bernadette’s *Utopia* and am puzzled about what kind of world has provoked it. You see I am not living. However, I like it very much and recommend it to your reading, though the emphasis on sex is disproportionate.”

—Thomas More

“Mayer’s *Utopia* is *Herland* become intellectual. Onward!”

—Charlotte Perkins Gilman

“My pal Bernadette has picked up a few good tricks from me but mostly she’s stuck in some amazing boondoggled cosmic exactitude of no-nothingness that makes me wanna scream at her homeopathic dosage of love and experience. Whatsa matter with us?”

—Jack Kerouac

“*Utopia*’s a terrific book, though I hate it intensely.”

—Ted Berrigan

“Darling Bernadette this shit couldnt be better I’m proud of you.”

—Gertrude Stein

“I do believe Mayer is one of the few humans living (as I am not) who has read my ‘Ode to Charles Fourier’”.

—Andre Breton

“Bernadette Mayer did not spend enough time in the room misnamed her study though she has had a fly-by-night affair with me and thus I am willing to write this blurb for her outrageously plagiaristic utopia from which I have learned many things about twentieth century prose style.”

—Nathaniel Hawthorne

“The man is the man and the woman is the woman still no matter what; this Mayer has clear in her head, despite the bulky world.”

—Herman Melville

“As for the sublime, little one, eat lobsters in your time.”

—Plotinus

“I wish I were still living to understand this book.”

—Sigmund Freud

“Not a bad book.”

—William Saroyan

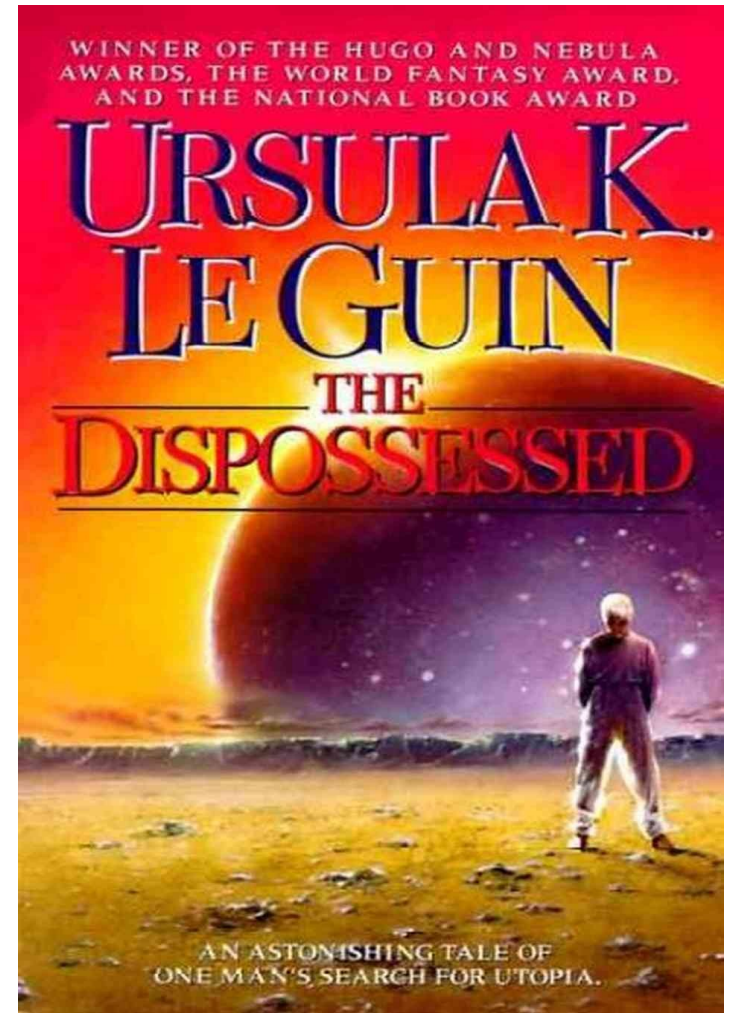
Naomi Jacobs, “Utopia and the Beloved Community”

„Fragmenty vět, nesmyslná spojení a skupiny slov [...] jako celek slouží utopické touze transformovat jazyk [...] a tak transformovat vědomí a otevřít možnost skutečné revoluci v kultuře a společnosti. Pokud racionální, gramatický jazyk pouze replikuje a upevňuje diskurzivní status quo [...], destabilizace jazyka je akt rezistence, který svědčí o nekonečné touze lidského vědomí po svobodě.”

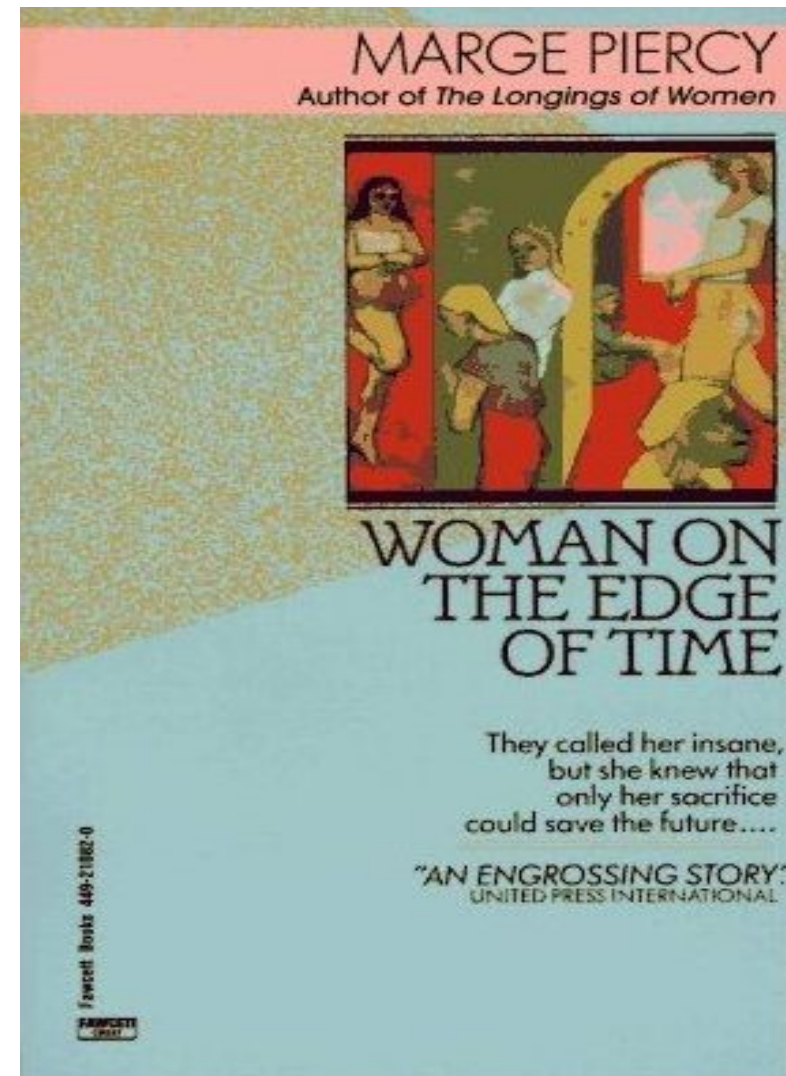
Utopii Mayerové “nemůžeme brát vážně, ale můžeme si přát absolutní svobodu a radost, která z ní plyne”; není to “koherentní kritika společnosti ani realizovatelný politický program. *Utopie* není v žádném směru instruktivní.”

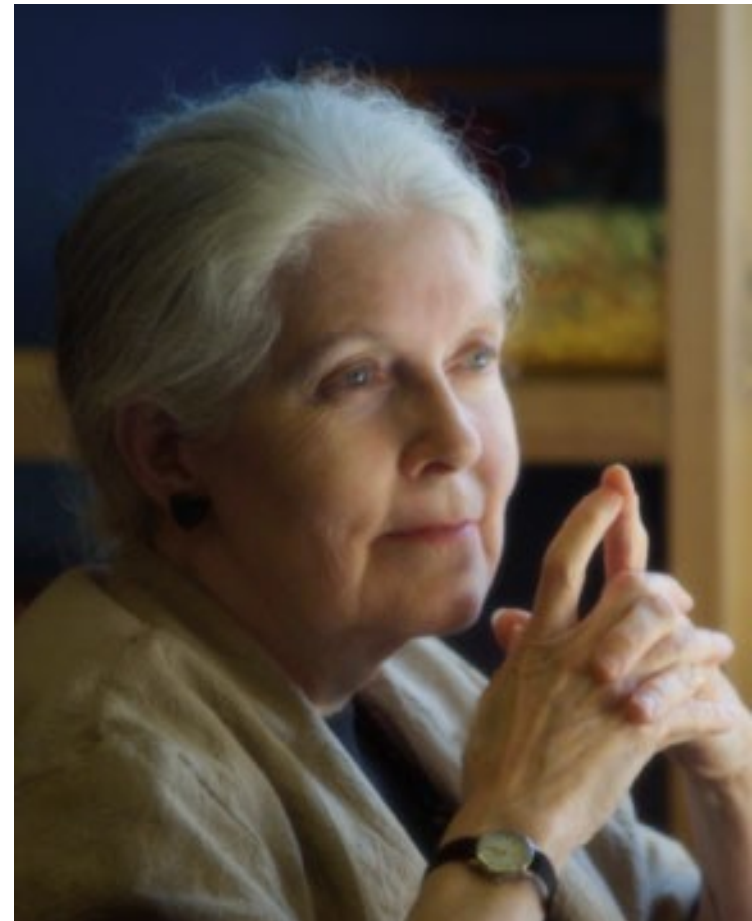
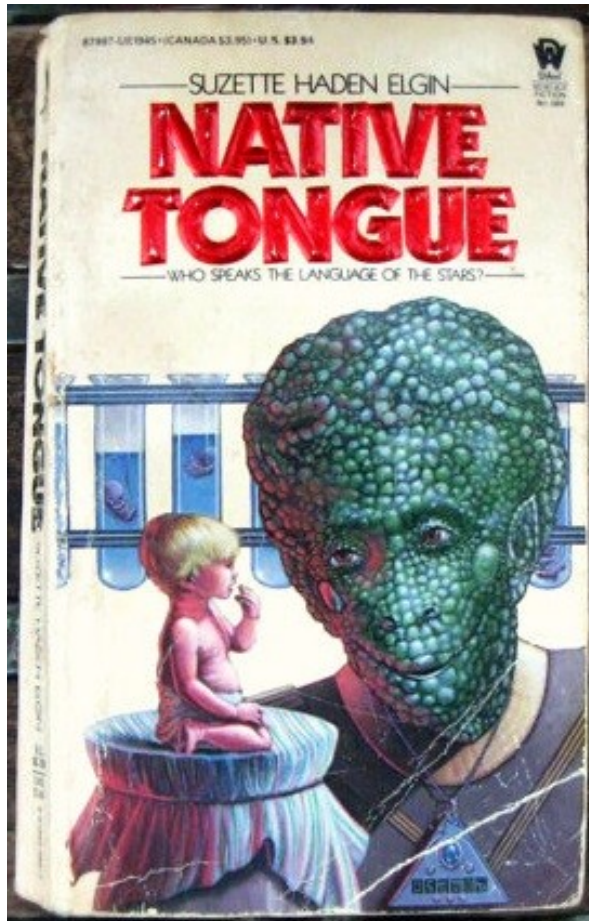
Ursula K. Le Guin, Vydědenci

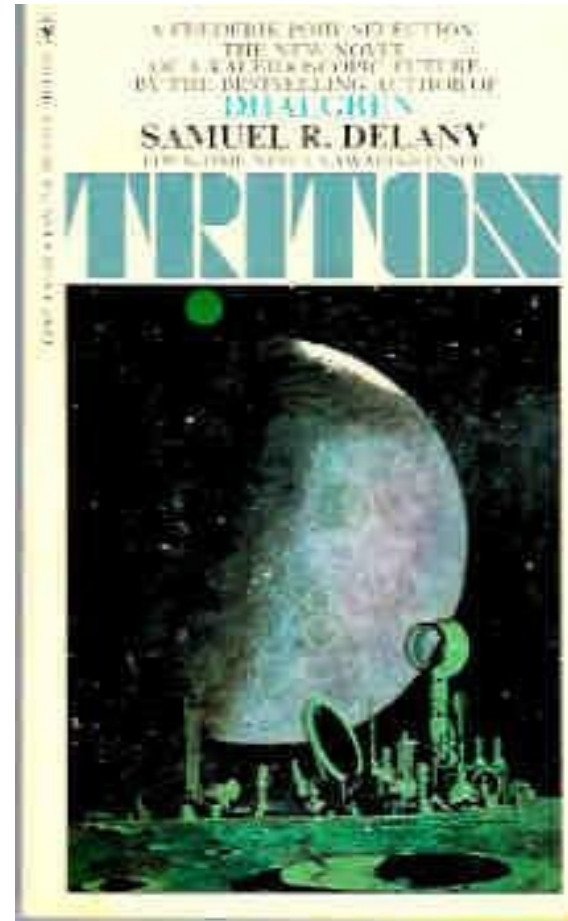
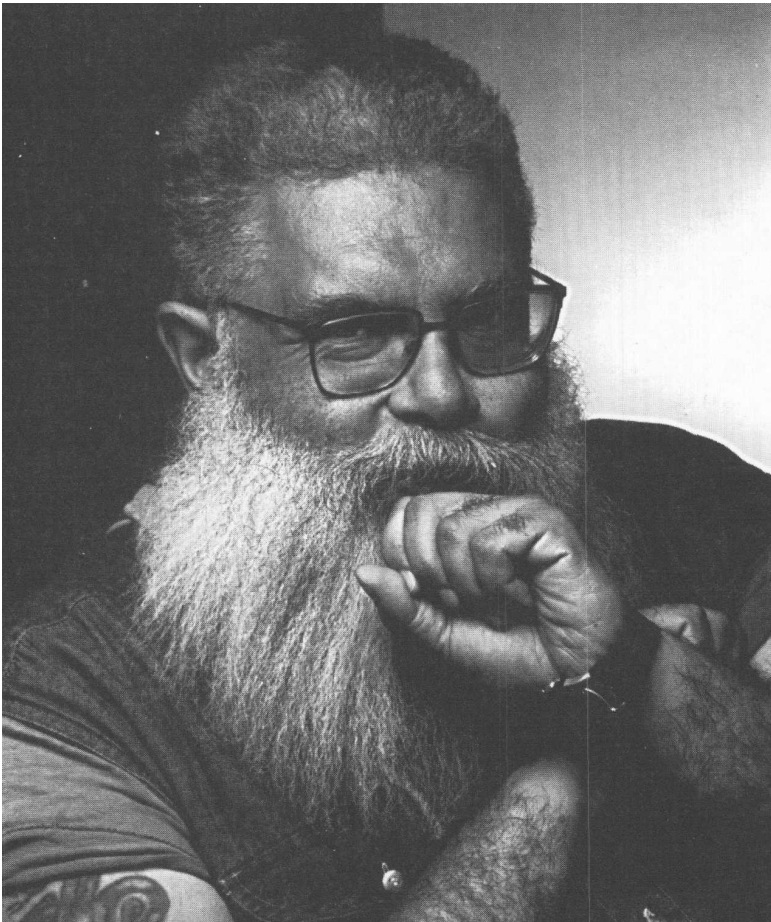
Marge Piercy, *Žena na hraně času*

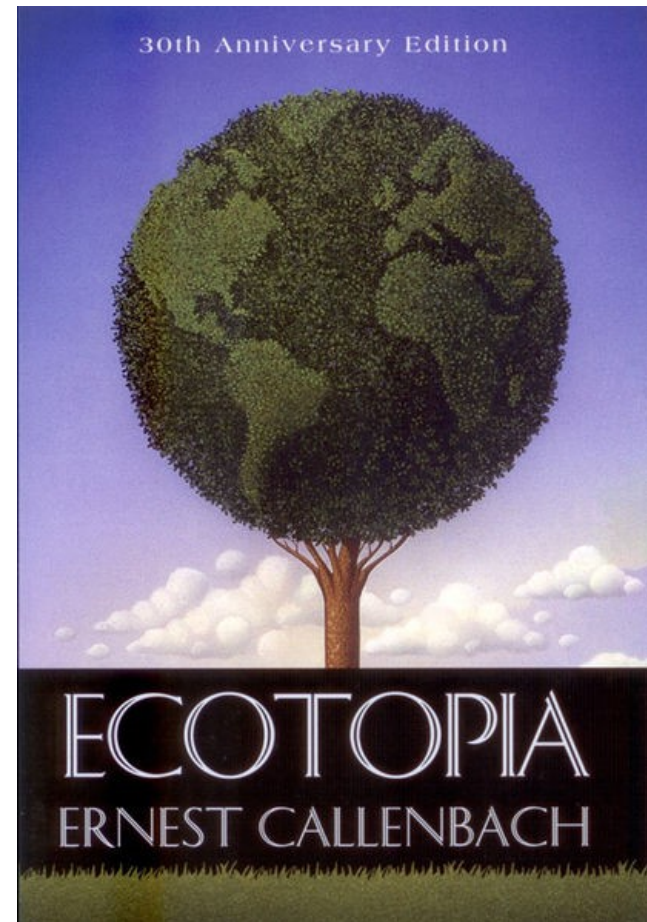
Suzette Haden Elgin, *Rodný jazyk*

Samuel Delany, *Triton*

Ernest Callenbach, *Ekotopie*

Charles Bernstein, „V utopii“

V utopii nemají žádná pravidla a výraz „jasná a jednoznačná kriminalita“ ministerského předsedy Camerona je adresovaný politikům, jako je on. V utopii leží opice s nosorožcem a strašidla straší strašidla a všechny ostatní nechají na pokoji. V utopii prohraješ bitvy a prohraješ války, ale míň to bolí. V utopii nikdo nikomu nic neříká, ale já tohle říct musím. V utopii jsou plány dekorativní a očekávání se rozpustí v rozmar. V utopii je střed tady. V utopii jede na projížďku láska, ale za volantem je eros. V utopii písně zpívají slova, zatímco zpěváci poslouchají. V utopii 1 plus 2 nejsou 2 plus 1. V utopii já a ty není totéž, co ty a já. V utopii neokupujeme Wall Street, my jsme Wall Street. V utopii všechno pevné ztuhne, všechno kapalné se rozpustí a všechen vzduch vyprchá do odpolední mlhy.

Darko Suvin, “In Praise of a Wonderful Sight”

Come see this bridge.
How can we build it?
Cross it this way & that?
Get there, across the bridge?

Come see this main gate.
It is made of solid red wood
It is an auspicious wide gate

Push open the doors, look:
What a wonderful age,
There, behind the straight gate!

I wish i could come
See & push open the gate,
Enter the wonderful age.

Come see the spacious houses
Of the people, for the people
Built by skilled carpenters

For themselves, by their own hands,
Own designs. They do not have to kill,
Choke off food, air, water, eat

Up brain synapses so as
To live: they vie to interpret
Their enterprise—yours&mine!

Gary Snyder, “For the Children”

The rising hills, the slopes,
of statistics
lie before us.
the steep climb
of everything, going up,
up, as we all
go down.

In the next century
or the one beyond that,
they say,
are valleys, pastures,
we can meet there in peace
if we make it.

To climb these coming crests
one word to you, to
you and your children:

stay together
learn the flowers
go light